

ДОКТРИНА У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

ПРИНЦИП “РОЗУМНОЇ ОБАЧНОСТІ”, БЕЗУМОВНО, МАЄ ЗАСТОСОВУВАТИСЯ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ*

<...>

Фактичні обставини справи, встановлені судами

У рахунок примусового стягнення на користь ПАТ “Укрсоцбанк” за боргованості по кредитному договору на суму 210 403,04 грн, належні ОСОБА_1 22/100 частки у праві спільної власності на домоволодіння по АДРЕСА_2 на підставі виконавчого листа Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 14 серпня 2015 року, реалізовані 19 вересня 2017 року у виконавчому провадженні № 49333526 з електронних (прилюдних) торгів, оформлених протоколом ДП “Сетам” № 286179, з вирученими з вартості цього арештованого майна 589 050 грн, про що складено акт про проведені електронні торги від 05 жовтня 2017 року.

29 вересня 2017 року після сплати винагороди за організацію та проведення електронних торгів на рахунок з обліку депозитних сум при примусовому виконанні надійшли грошові кошти відповідно до виконавчого листа № 203/1192/15-ц на суму 559 597,50 грн, розподілену розпорядженнями державного виконавця Центрального відділу ДВС міста Дніпра ГТУЮ у Дніпропетровській області від 04 жовтня 2017 року, після чого з цієї суми 5 жовтня 2017 року утримані витрати виконавчого провадження в сумі 133,28 грн, виконавчого збору у розмірі 210,40 грн та судового збору на користь стягувача ПАТ “Укрсоцбанк” в розмірі 2 104,03 грн, що підтверджується платіжними дорученнями №№ 3528, 3527.

19 жовтня 2017 року постановою державного виконавця виконавче провадження закінчено на підставі пункту 9 частини першої статті 39, статті 40 Закону України “Про виконавче провадження”, а до виконавчого провадження приєднаний примірник листа начальника Центрального ВДВС міста Дніпра ГТУЮ у Дніпропетровській області за № 13.5-47/15462/9, адресованого ОСОБА_1 за адресою домоволодіння, що реалізоване з торгів (АДРЕСА_2), з повідомленням про залишок на депозитному рахунку відділу надмірних коштів від реалізації майна у розмірі 325 573,17 грн та необхідність повідомлення особою реквізитів для перерахування цих коштів. При цьому будь-які докази надіслання такого листа відсутні.

Стягнуті з боржника кошти, що залишилися після задоволення всіх вимог за виконавчими документами, згідно з частиною шостою статті 47 Закону України “Про виконавче провадження”, перераховуються боржнику (крім випадків повернення коштів іншим особам), у зв'язку з чим

* Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 22 лютого 2023 р. у справі № 203/798/20 (витяг) <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/109210872>> (дата звернення: 27.03.2023).

за правилами про відповідальність за неналежний переказ відповідно до статті 1 пункт 1.24 статті 33 Закону України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” державний виконавець, який виступає його ініціатором, несе відповідальність за відповідність інформації, зазначеної ним в документі на переказ, і згідно з частиною другою статті 527 ЦК України несе ризик наслідків непред’явлення вимоги доказів того, що виконання приймається належним кредитором чи уповноваженою на це особою.

18 грудня 2017 року старший державний виконавець видав розпорядження № В9-49344526 про переказ 325 573,17 грн на відкритий в АТ “ОТП Банк” розрахунковий рахунок № НОМЕР_1 з призначенням платежу: “Поповнення карткового рахунку ОСОБА_1 відповідно до заяви про перерахування коштів від 13 грудня 2017 року”.

19 грудня 2017 року з депозитного рахунку Держказначейства України через банк отримувача АТ “ОТП Банк” на розрахунковий рахунок № НОМЕР_1 на ім’я ОСОБА_1 за платіжним дорученням № 4208 перераховані зазначені кошти, які зараховані у всій сумі 325 573,17 грн з поповненням карткового рахунку 21 грудня 2017 року. 22 грудня 2017 року зазначена сума частинами знята у банкоматі.

07 лютого 2020 року відповідач листом № 13.5-34/6647/9 з посиланням на повне розподілення коштів, отриманих від реалізації нерухомого майна, відмовив ОСОБА_1 у задоволенні його заяви від 03 лютого 2020 року про перерахування надлишкових коштів йому або його представнику на рахунок.

24 січня 2020 року ОСОБА_1 звернувся до Шевченківського відділення поліції Дніпровського відділу поліції ГУ в Дніпропетровській області із заявою про злочин, розслідування якого розпочато з внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань під № 1 2020 04 064 0000245 за фактом заволодіння 325 573,17 грн з використанням персональних даних ОСОБА_1 для підробки заяви-анкети до банку від 11 грудня 2017 року та заяви від 12 грудня 2017 року до Центрального ВДВС. До поліції ОСОБА_1 звернувся після одержання 16 січня 2020 року відповіді відповідача листом № 13.5-34/4406/9 на запит щодо платіжних доручень разом із реквізитами щодо перерахування коштів, отриманих від реалізації майна, а також після одержання від АТ “ОТП Банк” заяви-анкети про надання банківських послуг АТ “ОТП Банк” № 0072/980/011563291/1 від 11 грудня 2017 року, на підставі якої відкрито рахунок № НОМЕР_1.

Висновком судового експерта-почеркознавця від 04 листопада 2021 року № СЕ-19 /104-21/32117-ПЧ встановлено, що у графі “Клієнт” заяви-анкети та “Дата заповнення” додатка до заяви про відкриття рахунку фізичної особи від 11 грудня 2017 року підписи від імені ОСОБА_1 виконані не ОСОБА_1, а іншою особою, тоді як банківській установі для оформлення цієї заяви була пред’явлена копія паспорта серії НОМЕР_2, засвідчена на вірність оригіналу підставною особою, яка видавала себе за ОСОБА_1, з помилкою у написанні прізвища “ОСОБА_2” замість “ОСО-

БА_3”, а сама копія знята з підробленого паспортного бланка, заповненого іншим почерком, з вклеєною фотокарткою іншої людини.

Указаним висновком встановлено, що підпис від імені ОСОБА_1 у заяві на ім'я Центрального відділу ДВС м. Дніпра від 12 грудня 2017 року виконаний не ОСОБА_1, а іншою особою. Підпис від імені ОСОБА_1 у графі “Клієнт” заяви-анкети про надання банківських послуг АТ “ОТП Банк” від 11 грудня 2017 року виконаний не ОСОБА_1, а іншою особою.

<...>

Мотиви, з яких виходить Верховний Суд, та застосовані норми права

<...> Верховний Суд зазначає, що ухвалення попереднього судового рішення про визнання протиправними дій (бездіяльності) державного виконавця не є обов'язковим для вирішення іншої справи, у якій розглядаються позовні вимоги про відшкодування збитків (шкоди), завданих такими діями, оскільки законодавство не містить обмежень у засобах доказування обставин, що можуть свідчити про протиправність діянь державного виконавця, а суд може самостійно встановити наявність чи відсутність складу відповідного цивільного правопорушення, яке стало підставою для звернення до суду, шляхом оцінки наданих сторонами доказів.

У зв'язку з викладеним безпідставними є доводи державного виконавця, викладеними як у запереченні на позовну заяву, так і в апеляційній скарзі на рішення суду про те, що позивач не надав суду доказів протиправності дій державного виконавця, зокрема, відповідного рішення суду і окремо не оскаржував дії державного виконавця.

<...>

Згідно з частиною першою статті 11 Закону України “Про виконавче провадження” державний виконавець зобов'язаний вживати передбачених цим Законом заходів примусового виконання рішень, неупереджено, своєчасно і в повному обсязі вчиняти виконавчі дії.

Відповідно до статті 2 Закону України “Про виконавче провадження” виконавче провадження здійснюється з дотриманням, зокрема, таких засад: 1) верховенства права; 3) законності; 5) справедливості, неупередженості та об'єктивності; 6) гласності та відкритості виконавчого провадження.

Основоположний принцип верховенства права визнається одним із фундаментальних та непорушних ідеалів сучасних демократій, якого мають дотримуватися усі без винятку інституції громадянського суспільства.

У своєму Рішенні від 02 листопада 2004 року № 15-рп/2004 Конституційний Суд України зазначив, що верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо.

Відповідно до статті 32 Закону України “Про виконавче провадження” за наявності обставин, що перешкоджають проведенню виконавчих

дій (хвороба сторони виконавчого провадження, відрядження сторони виконавчого провадження, стихійне лихо тощо), або з інших підстав, внаслідок виникнення яких сторони були позбавлені можливості скористатися правами, наданими їм цим Законом, виконавець може відкласти проведення виконавчих дій з власної ініціативи або за заявою стягувача чи боржника на строк до 10 робочих днів. Про відкладення проведення виконавчих дій виконавець виносить відповідну постанову.

Ураховуючи наведені норми права та беручи до уваги принцип “розумної обачності”, який безумовно має застосовуватися у виконавчому провадженні, Верховний Суд вважає, що у порушення наведених вище основних засад здійснення виконавчого провадження, у порушення своїх імперативних обов’язків, передбачених пунктом 3 частини другої статті 18, статтею 32 Закону України “Про виконавче провадження”, згідно з яким виконавець зобов’язаний розглядати в установлені законом строки заяви сторін, інших учасників виконавчого провадження та їхні клопотання, державний виконавець, приймаючи до розгляду заяву, подану нібито ОСОБА_1, від 12 грудня 2017 року про повернення коштів, які залишилися від реалізації на торгах майна, так і заяву-анкету до банку від 11 грудня 2017 року про надання банківських послуг, яка нібито підписана ОСОБА_1, державний виконавець зобов’язаний був пересвідчитися у тому, що така заява подана саме ОСОБА_1.

Державний виконавець зазначених дій не вчинив і у своїй апеляційній скарзі на рішення суду цього не заперечує, зазначаючи, що жодним законодавчим актом його не зобов’язано перевіряти, чи тією особою, яка подає заяву, подано цю заяву та її підпис. Зазначене спростовується зазначеними вище положеннями Закону України “Про виконавче провадження”, які передбачають, що державний виконавець зобов’язаний вживати передбачених цим Законом заходів примусового виконання рішень, неупереджено, своєчасно і в повному обсязі вчиняти виконавчі дії, проявити принцип “розумної обачності” і він не відклав вчинення виконавчої дії, тобто надання вказівки банку на перерахунок коштів, які залишилися від реалізації майна на торгах, до з’ясування обставин подання такої “незрозумілої” заяви від імені ОСОБА_1, за відсутності його самого.

Ураховуючи, що державний виконавець не виконав обов’язку з повернення ОСОБА_1 залишку коштів від реалізації на торгах майна, належного йому, Верховний Суд доходить висновку, що він допустив протиправну бездіяльність, внаслідок якої позивача було позбавлено права власності на належне йому майно (грошові кошти).

У зв’язку з цим колегія суддів погоджується з висновком районного суду про те, що майнова шкода має бути відшкодована позивачеві.

<...>